

İzlençe

Dersin Adı:	Taşlar, Kayalar, Harabeler: Geçmişle Yüzleşmenin “Hayalet-Varlık”ları	Toplam Ders Saati: 20 saat çevrimiçi ders
Eğitmen:	Özge Kelekçi – Meral Akbaş	Haftalık Ders Saati: 2 saat
Dil:	Türkçe	

Çevrimiçi Araştırma Dersi Tanımı

2022 yılının Mayıs ayından itibaren yürüttüğümüz araştırmamızı paylaşacağımız ve on hafta olarak planladığımız bu çevrimiçi seminerler kapsamında, insandan ibaret olmayan, insandan fazla/çok aktörler olarak taşların, kayaların, harabelerin tanıklığını geçmişle ve şimdiyle, ve gelecekle ilişkilenen bir imkânı olarak okumaya, eleştirel barış çalışmaları bağlamına insandan ibaret olmayanın “hayalet-varlık”larını yerleştirmeye, ve dolayısıyla bu yerleştirmeye beraber Türkiye’de toplumsal mücadelelerin hafızasının yazımına dair yeni bir perspektif oluşturmaya çalışacağız.

Paylaştığımız izlenceden de takip edilebileceği üzere, yapacağımız kavramsal okuma ve tartışmalar bizi hafıza çalışmaları alanına, taşa dair yapılan farklı ve zihin açıcı okumalara, “insandan ibaret olmayan” diye çevirdiğimizde içimize sinen post-hümanite literatürüne ve Jacques Derrida’nın hayalet bilimine taşıyacak. Bu dört alanı iç içe geçirerek taşları, taşın sakladığını, biriktirdiğini, kaybedip kararttığını, taşların kaybolduğu ve yeniden görüldüğü, parladığı anları, taşın yaşadığını ve mücadelesini genellikle Türkiye deneyimini takip ederek, haberlerden, görsel metinlerden ve edebiyat metinlerinden yardım alarak tartışmaya çalışacağız.

Yakın dönemde yayımlanan Melisa Sönmez’in *Küçük Yuvarlak Taşlar* (2022) metninde Nergis şöyle diyor: “Boşluk ne güzel bir şeydi. Boşlukta gözlerinin bir engele takılmadan amaçsız, serbestçe gezinmesi”. İşte biz, Nergis’in de aslında hep takıldığı ve takılacağı gibi, o boşluktaki taşlara takılacağız, takıldığımız yerde durup Türkiye’nin hayaletlerini dinleyeceğiz.

Öğrenim Amaçları

Bu araştırma dersi kapsamında aşağıdaki konulara dair genel bir çerçeve çizilecek ve tartışmalar yürütülecektir:

- Hafıza çalışmaları literatürünü takip ederek hafızanın farklı tanımlarına, bu literatürün temel kavramlarına, sorularına ve tartışmalarına dair genel bilgi vermek

- Özellikle somut ve soyut hafıza tanımları, hafızanın mekânları/mekânlaşması/mekânsızlaşması, anaakım/hakim hafızalarla karşı hafızalar arasındaki farklı ilişkisellikler üzerine temel bir tartışma yürütmek
- Bir deneme olarak, hafıza çalışmalarını, insan-sonrası tartışmalarını, hayalet bilimini bir araya getirmek ve bu bir araya gelmenin içinden taş bakmak
- Sıradan görünen ya da zaten hiç görünmeyen, veya bir görünüp bir kaybolan bir şey üzerine, bizim tartışmalarımız çerçevesinde taş üzerine beraber düşünmek ve taşı Türkiye’de devleti, devlet şiddetini, toplumsal mücadeleleri, savaşı ve barışı, farklı toplumsal karşılaşmaları yeniden yorumlayabilmek için ele almak, dinlemek, duymak

Haftalık İlerleme Yöntemi

Bu araştırma dersi, ders açılmadan önce Mayıs/Haziran/Temmuz/Ağustos/Eylül-2022 aylarında yürütülen “*Stones, Rocks, Ruins, and Absences: Ghost Materialities of Confrontation with Violent Past of Turkey*”, Türkçe yaklaşık çevirisiyle “*Taşlar, Kayalar, Harabeler ve Yokluklar: Türkiye'nin Şiddet Geçmişiyile Yüzleşmenin Hayalet-Maddilikleri*” başlığıyla yürüttüğümüz ve bu çerçevede iki blog yazısı kaleme aldığımız araştırmanın sunulacağı ve tartışılacağı bir çevrimiçi paylaşım zemini olarak hazırlanmıştır. İki saat olarak tasarladığımız her buluşmada, bu dersin yürütücüleri olarak çoğu zaman yan yana gelmeyen felsefe, sosyoloji, antropoloji, arkeoloji, görsel sanat ve edebiyat metnlerinin birbirine yak(ın)laştığı, birbiriyle konuştuğu, ikimizin de sunumlar yaptığı ve kaynak metinler üzerine karşılıklı konuştuğu, daha sonrasında hem yaptığımız sunumlar ve hem de önceden önerdiğimiz görsel ve yazılı metinler hakkında katılımcılarımızın söz aldığı bir yöntemi takip edeceğiz; yani beraber de okuyacağız, izleyeceğiz, konuşacağız.

Daha önceki tecrübelerimize dayanarak, bu ders kapsamında yapmayı düşündüklerimizi biraz da birbirini takip eden seminerlerin içeriği, katılımcılarımızdan gelen katkılar ve zamanla bizim seminere dahil etmek istediğimiz, bazen birden bire gelen ve bizi heyecanlandıran yeni fikirlerin de belirleyebileceğini öngörüyoruz. Bu sebeple, hemen aşağıda *Dersin Ana Hatları* olarak başlıklandığımız kısımda önerdiğimiz okumaların ve üzerine beraber düşüneceğimiz “küçük ev-soruları”nın yanı sıra – katılımcılarımızın yükünü artırmayacak biçimde – yeni görsel ve yazılı kaynakların da listeye eklenebileceğini, bazı ufak yer değiştirmelerin yapılabileceğini ve katılımcılarımızın İngilizce okuryazarlık durumlarına göre, talepleri durumunda ek Türkçe metinlerin önerilebileceğini belirtmek isteriz.

Dersin dili yukarıda da belirtildiği üzere Türkçedir. Okuma listesinde yer alan İngilizce metinlerden bizler yürütücüler olarak yararlanacak ve bu metinlerde tartışmak istediğimiz meseleleri katılımcılarla paylaşacağız.

Dersin Ana Hatları

Hafta 1	Hafızanın Somutu/Soyutu: Taşlar ve Hayaletler Dinamiğinde Hatırlama Pratikleri Taşlardan hayaletlere, hayaletlerden taşlara giden/gelen dinamiği sorgulayacağımız çevrimiçi buluşmamızın bu ilk haftasında, bu gitgelli ilişkinin somut ve soyut hafıza, barış mücadeleleri,
----------------	--

	<p>yüzleşme/yüzleşememe pratikleri bakımından nasıl ve hangi farklı biçimlerde tartışılabileceği üzerinde duracağız; maddi olanla gayri-maddi olanın ilişkiselliğinin teorik temelleri üzerine tartışmalar yürüteceğiz.</p> <p>Kısa Okuma Metinleri:</p> <p>Bergson, H. (2007). <i>Madde ve Bellek: Beden ve Tin Üzerine Bir Deneme</i>. Ankara: Dost Kitabevi, s. 103-104.</p> <p>Halbwachs, M. (2017). <i>Kolektif Hafıza</i>. Ankara: Heretik Yayınları, s. 142-146.</p>
Hafta 2	<p>Taşa Dair Kavramsallaştırmalar: Yıkıntılar, Kalıntılar, Çöküntüler, Molozlar</p> <p>Yaşam alanından kavramsal alana çekildiğinde taş pek çok farklı süzgeçten geçer. Dersimizin bu ikinci haftasında, ilk hafta konuştuğumuz kavramları hatırlayarak, bu kavramları birbirine doğru açarak dünyayı dokuyan, dünyaya dokunan taş örneklerini yaşa(n)dıkları farklı halleriyle konuşabilmeyi istiyoruz. Dolayısıyla bu hafta yıkıntılar, kalıntılar, çöküntü alanları, duvarlar, sınırlar, molozlar gibi taşlardan ibaret ya da taşlarla işaretli mekânların ayrımlarını ve benzerliklerini inceleyeceğiz.</p> <p>Dersin sonunda, katılımcılarımızdan farklı taş örneklerini/deneyimlerini düşünerek, bularak gelecek haftaki derse bu örnekleri/deneyimleri getirmeleri istenecektir.</p> <p>Okuma Metinleri:</p> <p>Gordillo, G. R. (2014). <i>Rubble: The Afterlife of Destruction</i>. Durham: Duke University Press, s. 1-30.</p> <p>Bann, S. (2002). “Mould, Rubble, and the Validation of the Fragment in the Discourse of the Past”. Brain Neville, Johanna Villeneuve (der.) <i>Waste-Site Stories: Recycling of Memory</i> içinde. New York: State University of New York Press, s. 133-142.</p>
Hafta 3	<p>Taşın Sakladığı</p> <p>Evlere, memleketlere, kadınlardan kadınlara taşınanlar. Dünyanın sırrını içinde tutan taşlar. Bu hafta, dolanıp duran, durdukça saklayan, sakladıkça hafızalaşan taşlara ve o taşları taşıyanların hikâyelerini dinleyeceğiz.</p> <p>Bu hafta, ders sırasında ve sonrasında – gelecek haftaki buluşmada aktarılmak üzere – katılımcılarla birlikte aileden, yakın çevreden aktarılan taş hikâyeleri, geçmişten gelen, saklanan taş örnekleri üzerine düşüneceğiz.</p>

	<p>Kısa Okuma Metinleri:</p> <p>Alataş, E. (2010). <i>Biz Bu Dağın Çiçeğiydik</i>. İstanbul: İletişim, s. 149-152.</p> <p>Agamben, G. (2010). <i>Çocukluk ve Tarih: Deneyimin Yıkımı Üzerine Bir Deneme</i>. Kanat Yayınları, s. 90-92.</p>
Hafta 4	<p>Taşın Yaşadığı</p> <p>İnsanla bezenmiş ve yaralanmış dünyanın insan olmayan varlıkları hangi yaşam olasılıklarını, hangi başka gelecek tasavvurlarını taşırlar? Hayalet olarak geçmişler, canavar olarak gelecekler, gerçekleşmemiş potansiyeller ve çoktan yitirilmiş tahayyüller cisimleşebilir mi? İşte bu soruları takip ederek, dersimizin dördüncü haftasında yeni materyalist feminist tartışmalardan yardım alarak taşlarda(n) yaşanmış ve yaşanabilecek olanları dinleyeceğiz.</p> <p>Okuma Metinleri:</p> <p>Bubandt, N. (2017). “Haunted Geologies: Spirits, Stones, and the Necropolitics of the Anthropocene”. Tsing, A., Swanson, H., Gan, E., Bubandt, N. (der.) <i>Arts of Living on a Damaged Planet: Monsters of the Anthropocene</i> içinde. University of Minnesota Press, s. 121-143.</p> <p>Cohen, J. J. (2015). <i>Stone: An Ecology of the Inhuman</i>. Minneapolis: University of Minnesota Press, s. 1-18.</p>
Hafta 5	<p>Taşın Yıkıldığı</p> <p>Tarihi eser olarak müzelere kapatılan, tarihsiz moloz olarak toprağa gömülen, hafızadan/hatırlama pratiklerinden çıkarılmak üzere boşlaştırılan taşların/taştan mekânların anlattıklarını inceleyeceğimiz bu haftada, bir devlet şiddeti biçimi olarak görünürleşen yıkıntıların, harabelerin, molozların arasında dolaşacağız.</p> <p>Bu hafta katılımcılardan statüsü değişmiş/değiştirilmiş tarihi bina ve/veya yıkıntılara dair hafızalarını kurcalamaları, kısa bir arşiv araştırması yapmaları istenecektir.</p> <p>Okuma Metinleri:</p> <p>Simmel, G. (2020). “Harabe”. <i>Harabe Kapı ve Köprü, Kulp</i> içinde. Çev. Alp Tümertekin ve Nihat Ülner. İstanbul: Janus Yayıncılık, s. 7-38.</p> <p>Weizman, E. (2016). <i>Oyuk Topraklar: İsrail’in İşgal Mimarisi</i>. Çev. Emre Can Ercan. İstanbul: Açılım, s. 51-59.</p> <p>Bieberstein, A. V. (2021). “Holes of Plenty”. <i>Etnofoor</i>. 33 (2), s. 74-91.</p>

Hafta 6	Taşın Konuştuğu <p>Dersimizin altıncı haftasında konuşan taşları, taşları konuşuranları ve bu konuşan taşlara yönelik istilacı/katliamcı bakışları tartışacağız: Ermeni taş ustalarının, Süryani mücevher ustalarının incelikli, özenli emeklerinin biriktiği taşlar ne anlatırdı acaba? Zanaatın, bu el emeğinin susturulması kolektif hafızada bugün neleri canlandırıyor?</p> <p>Kısa Okuma Metni:</p> <p>Akhanlı, D. (1999). Kapıyı Çalan Kimdi?, <i>Bakış Dergisi</i>; https://www.arasyayincilik.com/basindan/kapiyi-calan-kimdi/ [Erişim tarihi: 1 Haziran 2022].</p>
Hafta 7	Taşın Karanlığı <p>Bu hafta, özellikle sınır koyma/belirleme ve içerisi ile dışarıyı ayırmasını/farklılığını ortaya koyabilme kapasitesi bakımından taşın yarattığı karanlık mekanizmaları ve bu mekanizmaların devlet şiddeti ile kurucu bağlantılarını analiz edeceğiz.</p> <p>Kısa Okuma Metinleri:</p> <p>Lefebvre, H. (2013). <i>Mekânın Üretimi</i>. Sel Yayıncılık, s.21-33.</p> <p>Akbaş, M. (2011). <i>Biz Bir Orduya Kafa Tuttuk Arkadaş: Mamak Kitabı</i>. İstanbul: Ayizi Kitap, s.45-50.</p>
Hafta 8	Taşın Direnişi <p>Taşın direnişini konuşacağımız bu haftada, mümkünlüklerin sınırlarında gezineceğiz: Kaldırım taşlarının altında hâlâ bir kumsal var mı? Halk direnişlerinin taşlarla işlenen dokusu hafıza literatüründe hangi tartışmalara işaret ediyor?</p> <p>Bu hafta katılımcılardan geçmişlerinde karşılaştıkları, tanık oldukları, parçası oldukları ya da okudukları direniş hikâyelerinde taşın yaratıcı kullanım biçimlerine dair tartışmaları istenecektir.</p> <p>İzleme/Okuma Metinleri:</p> <p>Domoney, R. (2015). <i>Gazi'den Gezi'ye Bir Taş Atımı Mesafe</i>; https://vimeo.com/108620724?embedded=true&source=video_title&owner=1026518 [Erişim tarihi: 6 Haziran 2022].</p> <p>Atam, Z. (2013). <i>Bahoz (Fırtına) filmi Türkiye devrimci tarihindeki ilk devrimci karakterleri içeriyor</i>; https://www.cafrande.org/tarihindeki-devrimci-karakterleri/ [Erişim tarihi: 25 Temmuz 2022].</p>

Hafta 9	Taşların Hayaletleri, Hayaletlerin Taşları <p>Dersimizin son haftasına gelmeden, dokuzuncu haftaya kadar yürüttüğümüz tartışmaları ve konuştuğumuz örnekleri bütünlüklü bir çerçeveye yerleştirmeye çalışarak, taşlar ve hayaletler dinamiğine geri dönüyoruz. Bu çerçevede, özellikle barış mücadeleleri için somut ve soyut olanın birlikteliğini ve bu birlikteliğin gerekliliğini tartışacağız.</p> <p>Okuma Metinleri:</p> <p>Neocleous, M. (2005). <i>The Monstrous and the Dead: Burke, Marx, Fascism</i>. University of Wales Press, s. 55-71.</p> <p>Sagan, D. (2017). “Beautiful Monsters: Terra in Cyanocene”. Tsing, A., Swanson, H., Gan, E., Bubandt, N. (der.) <i>Arts of Living on a Damaged Planet: Monsters of the Anthropocene</i> içinde. University of Minnesota Press, s. 169-174.</p>
Hafta 10	Bir Araya Getirme Denemesi: Taşlar, Hafızalar, İnsandan Fazlası ve Hayaletler <p>Dersimizin bu son parçasında, hayaletlerle konuşmanın, hayaletleri konuşturmanın yaşamla, insan-ötesiyle, insandan-çok-olanla ilişkisini tartışmak için, özellikle Derrida'nın hayalet bilimine başvuracağız. Taşlar ile hayaletlerin farklı ilişkilenebilecekleri anların neler/ne zamanlar/nasıl ve hangi mekânlarda olabileceğini beraber düşüneceğiz. Taşlara odaklandığımızda, açıp onların içine baktığımızda geçmişi ve geleceği iyileştirme potansiyellerinin nasıl ortaya çıkabileceğine yoğunlaşarak Türkiye'nin <i>ne var ne yok/ne canlı ne ölü</i> hayaletlerini bulmaya, duymaya, dinlemeye çalışacağız.</p> <p>Bir hayalet metaforunu bambaşka bir biçime, geniş bir açıklığa çeviren Birhan Keskin'in <i>Karınca</i> şiirinden bir küçük bölümle bitirelim:</p> <p style="text-align: right;">“... Öyle uzun ki dünya Katlanmaya, kırılmaya, açılıp çarşaf olmaya...”</p> <p>Kısa Okuma Metni:</p> <p>Derrida, J. (2007). <i>Marx'ın Hayaletleri: Borç Durumu, Yas Çalışması ve Yeni Enternasyonal</i>. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 9-12.</p>

Takip Edilecek, Yan Yana Getirilecek, Beraber İç İç Okunacak Metinler

Ahmed, Sara. (2006). *Queer Phenomenology: Orientations, Objects, and Others*. Duke University Press.

Agamben, G. (2010). *Çocukluk ve Tarih: Deneyimin Yıkımı Üzerine Bir Deneme*. Kanat Yayınları.

Akbaş, M. (2011). *Biz Bir Orduya Kafa Tuttuk Arkadaş: Mamak Kitabı*. İstanbul: Ayizi Kitap.

Akhanlı, D. (1999). Kapiyı Çalan Kimdi?, *Bakış Dergisi*; <https://www.arsyayincilik.com/basindan/kapiyi-calan-kimdi/> [Erişim tarihi: 1 Haziran 2022].

Alataş, E. (2010). *Biz Bu Dağın Çiçeğiydik*. İstanbul: İletişim.

Atam, Z. (2013). *Bahoz (Fırtına) filmi Türkiye devrimci tarihindeki ilk devrimci karakterleri içeriyor*; <https://www.cafrande.org/tarihindeki-devrimci-karakterleri/> [Erişim tarihi: 25 Temmuz 2022].

Bachelard, G. (2013). *Mekânın Poetikası*. İstanbul: ithaki Yayıncılık.

Bann, S. (2002). "Mould, Rubble, and the Validation of the Fragment in the Discourse of the Past". Brain Neville, Johanna Villeneuve (der.) *Waste-Site Stories: Recycling of Memory* içinde. New York: State University of New York Press.

Bergson, H. (2007). *Madde ve Bellek: Beden ve Tin Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Dost Kitabevi.

Bieberstein, A. V. (2021). "Holes of Plenty". *Etnofoor*. 33 (2), s. 74-91.

Bubandt, N. (2017). "Haunted Geologies: Spirits, Stones, and the Necropolitics of the Anthropocene". Tsing, A., Swanson, H., Gan, E., Bubandt, N. (der.) *Arts of Living on a Damaged Planet: Monsters of the Anthropocene* içinde. University of Minnesota Press.

Boym, S. (2009). *Nostaljinin Geleceği*. İstanbul: Metis.

Chahinian, N. (2015). *Boşluğun Gücü*. İstanbul: Aras Yayınları.

Cohen, J. J. (2015). *Stone: An Ecology of the Inhuman*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Connerton, Paul. (1999). *Toplumlar Nasıl Anımsar?* İstanbul: Ayrıntı.

Çalışkan, K. K. (2019). *Bir Yeraltı Ekonomisi Olarak Definecilik: Van Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Derrida, J. (2007). *Marx'ın Hayaletleri: Borç Durumu, Yas Çalışması ve Yeni Enternasyonal*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Didi-Huberman, G. (2017). *Kabuklar*. İstanbul: Lemis.

Domoney, R. (2015). *Gazi'den Gezi'ye Bir Taş Atımı Mesafe*; https://vimeo.com/108620724?embedded=true&source=video_title&owner=1026518 [Erişim tarihi: 6 Haziran 2022].

Edensor, T. (2020). *Stone: Stories of Urban Materiality*. Manchester, UK: Palgrave MacMillan.

Ginzburg, Carlo. (1996). *Peynir ve Kurtlar: Bir 16. Yüzyıl Değirmencisinin Evreni*. İstanbul: Metis.

Gordillo, G. R. (2014). *Rubble: The Afterlife of Destruction*. Durham: Duke University Press.

Grosz, E. (2001). *Architecture from the Outside: Essays on Virtual and Real Space*. Cambridge: The MIT Press.

Halbwachs, M. (2017). *Kolektif Hafıza*. Ankara: Heretik Yayınları.

Lefebvre, H. (2019). *Mekânın Üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Neocleous, M. (2005). *The Monstrous and the Dead: Burke, Marx, Fascism*. University of Wales Press.

Nora, P. (1996). "General Introduction: Between Memory and History". *Realms of Memory: The Construction of the French Past I Conflicts and Divisions* içinde. New York: Columbia University Press.

Sagan, D. (2017). "Beautiful Monsters: Terra in Cyanocene". Tsing, A., Swanson, H., Gan, E., Bubandt, N. (der.) *Arts of Living on a Damaged Planet: Monsters of the Anthropocene* içinde. University of Minnesota Press.

Sennett, R. (2011). *Ten ve Taş*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Simmel, G. (2020). "Harabe". *Harabe Kapı ve Köprü, Kulp* içinde. Çev. Alp Tümertekin ve Nihat Ülner. İstanbul: Janus Yayıncılık.

Traverso, Enzo. (2009). *Geçmiş Kullanma Kılavuzu: Tarih, Bellek, Politika*. İstanbul: Versus.

Tsing, A, Swanson, H., Gan, E., Bubandt, N. (2017). *Arts of Living on a Damaged Planet: Monsters of the Anthropocene. The University of Minnesota*.

Weizman, E. (2016). *Oyuk Topraklar: İsrail'in İşgal Mimarisi*. Çev. Emre Can Ercan. İstanbul: Açılım.